

BARNAFRID
LINKÖPINGS UNIVERSITET

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
kopia s.sof@regeringskansliet.se

Remiss: S2025/02039

Remissvar av utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet- en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn), har beretts möjligheten att inkomma med ett remissvar på utkast till lagrådsremissen *För barns rättigheter och trygghet- en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*. Barnafrid har avgränsat remissvaret till att enbart omfatta de förslag på förändringar där Barnafrid har synpunkter. De förslag som inte nämns i detta remissvar tillstyrker således Barnafrid.

Övergripande synpunkter

Barnafrid tillstyrker att nuvarande LVU omarbetas och omformuleras till två separata lagar. Barnafrid anser dock att förslaget hade kunnat vänta in pågående närliggande utredningars slutbetänkande för att säkerställa att eventuella behov av ändringar i lagen inte kommer att göras i närtid. Det är viktigt att yrkesverksamma och myndigheter får den tid som behövs utifrån kunskaps- och kompetensutveckling för att säkerställa att lagen tillämpas i enlighet med lagstiftarens intentioner.

Barnafrid vill även skicka med att det är beklagligt att lagrådsremissen skickats ut med så snäv svarstid som dessutom sträckte sig över storhelger. En så viktig lagrådsremiss som dessutom innehöll mer delar än vad som är vanligt borde ha fått liknande svarstid såsom andra remisser för att säkerställa remissinsatsernas möjligheter att sätta sig in i förslagen och därmed kunna ge välgrundade remissvar.

Barnafrid välkomnar att det görs förändringar i tvångslagstiftningen kring barn och unga. Det är glädjande att lagrådsremissen tydligt uttrycker att den nya lagen ska

vara en skyddslagstiftning för barn och att samhällsskyddet ska skötas av det straffrättsliga systemet. Barns rättigheter och behov av skydd och vård ska inte blandas ihop med straff för brott som deras föräldrar har begått eller i övrigt utgöra en del av samhällsskyddet.

Barnafrid välkomnar även förslagen på förtydliganden gällande till exempel omhändertagande och nödvändig vård. En tydlig lagstiftning underlättar rättstillämpningen.

Barnafrid tillstyrker också skrivningarna om barns rättigheter samt att de samlas i egna kapitel i de föreslagna lagarna. De förändrade skrivningarna kring barns rättigheter borde göra möjligheterna för att barn och unga får relevant information samt kan påverka sin vård större.

Flera av förslagen i lagrådsremissen förutsätter kompetenshöjande insatser till berörda myndigheter, förändrade arbetssätt samt anpassad information till barn, unga och deras föräldrar. Barnafrid menar att det måste medföra resurser till kommuner och domstolar för detta. Barnafrid förutsätter att lagen kommer att följas upp nogsamt för att säkerställa barn och ungas rättssäkerhet.

Barnafrid saknar barn och ungas röster. Enligt barnkonventionen ska barn ges rätt att komma till tals och påverka beslut som rör dem. Beslut enligt denna lag är bland det mest ingripande i ett barn eller en ung persons liv, vilket bör ha föranlett att barn och unga därför hade getts möjlighet att framföra åsikter kring lagrådsremissens förslag.

Förslag till lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Förutsättningar för omhändertagande för vård

Förutsättningarna för omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet

Barnafrid ser positivt på de förändringar som görs avseende rekvisit för omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet. Barnafrid vill dock påtala att det skulle kunna uppstå en risk för missförstånd när det gäller begreppen psykisk och fysisk misshandel. Misshandel är en juridisk term som specifikt beskriver när någon avsiktligt tillfogar en annan person kroppsskada, smärta eller sjukdom. Våld är ett bredare begrepp som omfattar handlingar som orsakar fysiskt eller psykiskt lidande. All misshandel är våld, men allt våld är inte juridiskt definierad misshandel. I utkast till lagrådsremiss *En särskild straffbestämmelse för psykiskt våld* föreslås just begreppet psykiskt våld användas i lagstiftningen och inte psykisk misshandel. I och med att det saknas krav för att det ska finnas en dom om misshandel för att ett barn ska kunna omhändertas för vård på grund av förhållanden i hemmet, finns det flera skäl att begreppet misshandel ersätts med våld även i det här fallet.

Omhändertagande för vård på grund av anknytning

Barnafrid ser positivt på ambitionerna att familjehemsplacerade barns rätt till stabilitet och trygghet ska stärkas. Dock bedömer Barnafrid att vissa delar i förslaget behöver utredas/kommenteras ytterligare för att situationer som är negativa för barnen inte ska kunna uppstå. Barnafrid ser med viss oro på att ansökningar om vårdnadsöverflyttningar kommer att minska och barn istället placeras enligt de nya rekvisiten om anknytning. Om så sker skapar det inte en långsiktig trygghet för barn utan de kommer även fortsättningsvis finnas risk att de behöver lämna ett familjehem där de har rotat sig, har trygga relationer och upplever ha sin primära familj. Barnafrid vill därför understryka vikten av att vårdnadsöverflyttning övervägs av socialnämnderna, inte bara rutinmässigt utan också med kvalitet. Barnafrid ser gärna att regeringen tillser att noga följa hur kommunerna och domstolarna kommer tillämpa den nya regleringen i förhållande till vårdnadsöverflyttningar. Regeringen bör även fortsatt följa omständigheterna till att vårdnadsöverflyttningar inte görs i högre grad och analysera vilka insatser som kan göras för att fler barn ska kunna få trygghet och stabilitet genom att vårdnad överförs till familjehemmet.

Barnafrid vill också poängtera att begreppet anknytning i dess psykologiska betydelsen framförallt används för att beskriva den bindning som finns mellan ett barn och dess omsorgsgivare. Barn som placeras i familjehem kan ha varierande kvalitet på anknytningen (trygg, otrygg) till sina familjehemsföräldrar men det kan oavsett vara till barnets bästa att stanna i familjehemmet. Barnafrid bedömer att begreppet anknytning bör bytas ut mot exempelvis familjesamhörighet.

Vårdens genomförande

Umgänge

Barnafrid är positiva till att barn och unga får rätt enligt lag att förutom föräldrar och vårdnadshavare ha kontakt med syskon och andra närstående. Dock vill Barnafrid peka på att barn som är placerade i familjehem kan ha varit utsatta eller själva utsatt syskon. Barnafrid vill påtala att socialnämnden bör göra en bedömning om det föreligger någon risk för att barn blir utsatt eller utsätter sig för risker vid umgänge samt om så föreligger tillse att ett eventuellt umgänge kan ske på ett säkert sätt och till barnets bästa.

Vårdnadshavare och föräldrars inflytande över vården

I grunden torde det vara bra att vårdnadshavare och föräldrar är delaktiga i samt har insyn i den vård som deras barn får. Det kan dock uppstå situationer där föräldrar stör vården genom att de kräver stor delaktighet samt information om exempelvis ett familjehems vardag. Detta kan i vissa fall begränsas genom begränsning i umgänge men Barnafrid menar att det kan vara av vikt att lägga till

att det inflytande över vården alltid ska utgå från barnets bästa. Även om den nya lagen har en övergripande paragraf om barns bästa kan det vara till gagn att peka ut det specifikt i de fall där föräldraperspektivet riskerar att bli starkare än barnperspektivet.

Förslag till lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården

Även om det aktuella förslaget enbart behandlar SIS befogenheter och inte hur SIS ska arbeta förebyggande för en trygg och säker vårdmiljö vill Barnafrid skicka med synpunkter som framfördes i remissvaret av betänkandet *Hem för barn och unga För en trygg, säker och meningsfull vård (SOU 2025:84)*. Det har under flera år kommit rapporter om barn och ungas utsatthet inom samhällsvården. Barnafrid ser att ett förebyggande arbete kan skapa förutsättningar att förhindra att barn utsätts för våld eller annan kränkande behandling inom ramen för sin placering. För personal och ledning på SIS, precis som på HVB, behövs kunskaphöjande insatser inom detta område för hur arbetet i praktiken ska gå till och säkerställas. Det är också rimligt att anta att förändrade och förebyggande arbetssätt kräver ökade resurser.

Barnafrid vill även skicka med följande såsom Barnafrid anförde i remissvaret av promemorian *Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem* – slutredovisning angående frågor om Statens institutionsstyrelses särskilda befogenheter (Ds 2024:26); Barnafrid ser att de särskilda befogenheterna är nödvändiga för att säkerställa en trygg och säker vård. Det förutsätter dock att verksamheten har kompetensen, kunskapen och det omdöme som krävs för att säkerställa att befogenheterna inte används om det inte är absolut nödvändigt till exempel genom att tillämpa en befogenhet utanför det syfte som överensstämmer med lagstiftarens intentioner. Barnafrid förutsätter att såväl SIS själva, som IVO, noggrant följer upp implementeringen av de särskilda befogenheterna för att säkerställa att befogenheterna används på ett rättssäkert sätt.

För Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn

Linköping den 19 januari 2026

Laura Korhonen
Professor, centrumchef

I detta ärende har Laura Korhonen centrumchef beslutat. I handläggningen har utredare Johanna Sohl och Maria Johansson varit föredragande.

Nationellt kunskapscentrum Barnafrid